

Nyelv, kultúra, identitás
Alkalmazott nyelvészeti kutatások a 21. századi információs térben IV.
Szociolingvisztika, névtan, nyelvtörténet

Szerkesztők: FÓRIS ÁGOTA – BÖLCSKEI ANDREA – HELTAI JÁNOS IMRE.
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2020. 121 oldal
<https://doi.org/10.1556/9789634545385>

1. A *Nyelv, kultúra, identitás* című sorozat a 2019-ben megrendezett XXVII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszuson elhangzott előadások írott változatának válogatott gyűjteménye. Az alkalmazott nyelvtudomány számos kutatási területét érintő tanulmányok öt tematikusan összeállított kötetben jelentek meg. A negyedik kötetben szociolingvisztikai, nyelvtörténeti és névtani témájú tanulmányok szerepelnek, melyek közül alább a névtani témájúakat ismertetem.

2. KECSKÉS JUDIT a közoktatásban széles körben használt két magyar nyelv-tankönyvet és a bennük található gazdag onomasztikai szakszókincset vizsgálta (23–31). Tanulmányában arra keresi a választ, hogy az 5–12. évfolyamnak szóló tankönyvek mennyire következetesen használják a névtani terminusokat, és megfelelően tükrözik-e a névtan mint részdiszciplína nyelvtudományon belüli pozícióját. A szerző felhívja a figyelmet arra, hogy a névtani fogalmak viszonykapcsolatainak rendszerező bemutatásával elérhető lenne a magyar névtani szakkifejezések terminusként való tudatosítása a diákokban. Ez a magyar nyelv és egyéb szaktárgyak (pl. történelem, földrajz, idegen nyelvek) közötti átjárhatóságot és a tantárgyi kohéziót is erősíthetné.

SLÍZ MARIANN elsősorban a magyar történelemből vett példákon keresztül mutatja be, hogyan voltak használhatók a szentnevek különböző politikai célok (pl. háború, trónöröklés, támogatás) ideológiai alátámasztására (32–40). A szentnevek használatának ilyen célú alkalmazhatóságát a szerző négy fő területet átfogó tipológiába rendezi: a névadás, a névváltoztatás, a névazonosság kihasználása és a névadás magyarázata mint politikai-ideológiai eszköz. A személy- és helynevek, intézménynevek stb. megváltoztatása például gyakran használatos valamilyen ideológiával való azonosulás vagy az azzal szembeni állásfoglalás kifejezésére (vö. pl. a budapesti *Szent István Kórház* átnevezéseit, a *szent* név-elemet elvéve, illetve visszaadva az intézménynek).

BARANYINÉ KÓCZY JUDIT írásában az asszonynévtípusok és a névvisezők által képviselt kulturális családsemák közötti összefüggéseket kereste (41–48). Házasságkötéskor a házasuló nők hét névtípusból választhatnak napjainkban, a névválasztás motivációja pedig szorosan összefügg az egyén családhoz kapcsolódó tradicionális vagy modern értékrendjével. A szerző saját, kérdőíves kutatása eredményeit mutatja be, melyben vizsgálandó szempontokként elsősorban a családszerkezet, a családon belüli munkamegosztás és a névválasztás motivációs tényezői szerepeltek. Mivel egy dinamikusan változó rendszer vizsgálatáról van szó, a kutatás a rendszer jelenlegi helyzetét és a névválasztók jelenlegi álláspontját hivatott bemutatni.

TAKÁCS JUDIT két, a börtönszlenget feldolgozó magyar nyelvű szótár tulajdonnévi eredetű szókincset vizsgálja, ezen belül is a köznevesülést tárgyalja (49–55). A tulajdonnévi

eredetű bejegyzéseket három szempont alapján jellemzi: a köznevesülés forrásául szolgáló tulajdonnevek típusai, a közszoói alakok grammatikai megformáltsága és a jellemző attrakciós központok. A vizsgált közsavak forrásai a leggyakrabban személynévi eredetűek (pl. *szenna* 'autótolvaj'), de gyakori a művészeti alkotásokban szereplő fiktív nevek köznévként való használata is (pl. *hókuszpók* 'börtönőr', *obivankenobi* 'régóta börtönben lévő rab'). A börtönszleng attrakciós központjai meghatározhatók a szókincs vizsgálatával: a beszélői csoport által kiemelt fontosságú fogalmak több mint tíz szlengszinonimát is kaphatnak (pl. a hierarchiával kapcsolatos szavak, a *börtönőr* és a *kábítószér* szinonimái).

SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ irodalmi művekből és nyomtatásban megjelent fordításaikból korpuszt alkotott, melynek segítségével a tulajdonnevek fordításának lehetőségét tárgyalja német–magyar nyelvpárban (56–63). Három Thomas Mann-elbeszélést és fordításukat vizsgálva a szerző bemutatja a fordítási megoldásokat, és bizonyos tulajdonnévtípusoknál (pl. beszélő nevek, jellemző-osztályozó nevek) rámutat az egyes jelentésrétegek közvetíthetlenségére is (pl. a Tobias Mindernickel című történet tulajdonnevein keresztül).

Az írói névadás témájánál maradvá, FARKAS TAMÁS Terry Pratchett Korongvilág-regényein keresztül mutatja be a tulajdonnév-fordítás kihívásait angol–magyar nyelvpárban (64–70). Az író fiktív világa, mely több mint negyven regényen keresztül bomlik ki, gazdag és változatos névkorpuszt foglal magában. A regények nyelvi humora, valamint a fiktív univerzum és a valós világ közötti összefüggéseknek a névadásban való megjelenése számos érdekes fordítási megoldást kíván meg a célnyelvre való közvetítés során (pl. a Korongvilág feltaláló-polihisztora, *Leonard of Quirm* és a valós történelmi alak, Leonardo da Vinci közötti hasonlóság; a Korongvilág híres színháza, a *The Dysk* és a shakespeare-i The Globe színház közötti hasonlóság).

BÖLCSKEI ANDREA az online informatikai támogatottság lehetőségeit vizsgálja az üzleti tevékenységet folytató vállalkozások, termékek és szolgáltatások neveinek kialakításában (71–79). A kereskedelmi nevek tulajdonságainak kutatása számos diszciplína érdeklődési körébe tartozik: a közgazdaságtan a névhez kötődő pénzürtéket tartja a legfontosabb elemzési tényezőnek, a jogtudomány a szellemi tulajdon védelme felől vizsgálódik, a társadalom- és bölcsészettudományok pedig a nevek kulturális és nyelvi értékével, valamint a brandek működésével foglalkoznak. A szerző egy fiktív példán keresztül bemutatja, hogy az ingyenesen elérhető online névgenerátorok hogyan használhatók a kereskedelmi névadás folyamatában. Ezek az alkalmazások az üzleti életben használt névtípusok számos jellemzőjét figyelembe véve kínálnak fel lehetőségeket: egyes alkalmazások a felhasználó által bevitt kulcsszavak alapján tesznek ajánlásokat, míg mások a kívánt névforma egyéb jellemzőit is figyelembe veszik (pl. karakterszám, rímek alkalmazása, magán- és mássalhangzók aránya).

3. A kötetben szereplő tanulmányok az alkalmazott névtan számos gyakorlati területen való felhasználhatóságát igazolják: az oktatásügy, politika, szociológia, szociolingvisztika, fordítástudomány és kereskedelem területein egyaránt található olyan kérdéskörök, amelyek névtani jellegű kutatásokat és elemzési szempontrendszereket hasznosíthatnak.

OLÁH BENCE ATTILA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3557-857X>

Károli Gáspár Református Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar